

دیوارنگاری ایران؛ رهیافت‌های نوین

تالیف:

دکتر بهنام زنگی

نشر مهرنوروز

۱۳۹۴

سرشناسه : رنگی، بهنام، ۱۳۵۳
عنوان و نام پدیدآور : دیوارنگاری ایران، رهیافت‌های نوین/ پژوهش و تالیف بهنام رنگی.
تهران: مهر نوروز، ۱۳۹۴.
مشخصات نشر: ۱۶۰ ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول (بخشی رنگی)، نمودار (بخشی رنگی).
مشخصات ظاهری: ۸-۸-۷۲۶۱-۶۰۰-۹۷۸-۸۰۰۰۰ ریال
شابک: فیبا
وضعیت فهرست نویسی: نقاشی دیواری
موضوع: نقاشی دیواری ایرانی
موضوع: نقاشی دیواری -- ایران
موضوع: رده بندی کنگره : ND۲۵۵۰/۹۵۹ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی : ۷۵۹/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۹۳۲۱۴

نشرمهرنوروز

عنوان: دیوارنگاری ایران، رهیافت‌های نوین
تالیف: دکتر بهنام رنگی
روی جلد: اثر نقش برجسته استاد مسعود عربشاهی
طراحی گرافیک و صفحه‌آرایی: ساباگرافیک
عکس روی جلد: حامد کریم‌زاده
چاپ اول: ۱۳۹۴
شمارگان: جلد ۱۰۰۰
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۱-۰۸-۸
قیمت: ۸۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۸۸۵۱۳۹۰۶

دورنگار: ۸۸۵۱۱۸۰۷

www.mehrenorouz.com

info@mehrenorouz.com

فهرست

- فصل نخست: پیشینه و موقعیت کنونی هنر دیوارنگاری ۱۵
- پیشینه و قدمت تاریخی ۱۸
- دیوارنگاری در ایران ۲۰
- ماهیت اجتماعی دیوارنگاری ۲۳
- موقعیت و جایگاه دیوارنگاری در میان آثار هنری در طول تاریخ ۲۵
- ۱- حجم و کمیت آثار دیوارنگاری ۲۵
- ۲- پراکندگی آثار دیوارنگاری ۲۶
- ۳- قدمت و دیربندی آثار دیوارنگاری ۲۸
- ۴- استمرار و ماندگاری آثار دیوارنگاری ۲۹
- ۵- پراکندگی و فراوانی آثار دیوارنگاری ۲۹
- ۶- کاربردها و کارکردهای آثار دیوارنگاری ۳۰
- ۷- تنوع محیط و جایگاه ۳۱
- فصل دوم: ضرورت و عوامل رشد و ارتقای کیفی دیوارنگاری ۳۳
- عوامل تاثیرگذار بر کیفیت آثار دیوارنگاری ۳۶
- ۱- نهادهای سفارش دهنده ۳۷
- ۲- ایده پرداز و طراح ۳۸
- ۳- تاییدکننده و صادرکننده مجوز ۳۹

- ۴- اجرا کننده ۳۹
- ۵- متولی و بهره بردار ۴۰
- ۶- مراکز آموزشی و پژوهشگران ۴۱
- الزامات رشد کیفیت و ارتقای کارایی دیوارنگاری ۴۹
- ۱- برخورداری از دانش مواد و مصالح و فناوری های نوین مواد ۵۰
- ۲- مدیریت پروژه های دیوارنگاری و مستندسازی ۵۱
- ۳- نگهداری و پایش آثار دیواری ۵۲
- ۴- توجه به الگوهای طراحی شهری ۵۳
- ۵- احترام به حقوق معنوی نقاش و هنرمند دیوارنگار ۵۳
- ۶- سفارش بازخوردها و تاثیرات آثار دیوارنگاری و ارزیابی ۵۴
- ۷- توجه و تاکید بر عنصر کیفیت در طراحی و اجرا ۵۵
- ۸- وجود دستگاه قانونی باصلاحیت و سازماندهی لازم ۵۶
- ۹- نقشه راه و طرح جامع دیوارنگاری شهری ۵۷
- ۱۰- پژوهش ۵۷
- ۱۱- توجه به اخلاق حرفه ای در حیطه دیوارنگاری ۵۸
- ۱۲- گردآوری و تهیه بانک اطلاعاتی دیوارنگاری ۵۹
- ۱۳- پرورش و آموزش نیروهای متخصص ۶۰
- نقش کیفیت در ارتقای چشم انداز دیوارنگاری ایران ۶۱
- فصل سوم: حقوق مالکیت معنوی در هنر دیوارنگاری** ۶۵
- حقوق مالکیت معنوی چیست؟ ۶۹
- حق کپی برداری و انتشار اثر ۷۱
- حقوق مادی و معنوی آثار هنری در قانون حمایت از حقوق ۷۳
- جایگاه ارزشی دیوارنگاری ۷۹
- حقوق معنوی پدیدآور در دیوارنگاری ۸۱

۸۳.....	مخاطرات حقوقی آثار دیوارنگاری.....
۸۶.....	حقوق مترتب به آثار دیوارنگاری.....
۸۷.....	حق پدیدآورندگان.....
۸۷.....	حق مخاطبان.....
۸۸.....	عوامل صاحب حق در پروژه دیواری.....
۸۹.....	پدیدآور اثر.....
۸۹.....	سفارش دهنده و حامی اثر.....
۹۰.....	مالک بنا و ساختمان محل استقرار اثر.....
۹۰.....	مدیریت شهری و دستگاه ناظر.....
۹۱.....	شخص موضوع اثر.....
۹۲.....	متولی قانونی موضوع اثر.....
۹۲.....	دستگاه فرهنگی.....
۹۳.....	توجه به ویژگی های هنر دیوارنگاری در پیش بینی قوانین.....
۹۵.....	آثار و پیامدهای توجه به حقوق مالکیت معمولی دیوارنگاری.....
۹۶.....	۱- مشارکت هنرمندان برجسته.....
۹۹.....	۲- پرهیز از آرایه آثار بی کیفیت.....
۹۹.....	۳- تلاش برای نگهداری آثار.....
۱۰۰.....	۴- ارتقای کیفیت دیوارنگاری های شهری.....
۱۰۱.....	۵- کمک به مستندسازی و شناسنامه دار کردن آثار.....
۱۰۲.....	۶- زمین سازی فعالی تهای پژوهشی و مطالعاتی.....
۱۰۳.....	فصل چهارم: آموزش دیوارنگاری؛ ضرورت ها و نتایج.....
۱۰۷.....	رشته آموزشی دانشگاهی.....
۱۰۸.....	تفاوت گرایش دیوارنگاری با نقاشی سه پایه ای.....
۱۱۰.....	ابعاد فرهنگی، هنری و اجتماعی دیوارنگاری معاصر.....

آسیب‌ها و نارسایی‌های موجود در هنر دیوارنگاری.....	۱۱۳
ضرورت و اهمیت آموزش دانشگاهی دیوارنگاری.....	۱۱۴
اهداف کیفی رشته دانشگاهی دیوارنگاری.....	۱۱۸
دستاوردهای هدف برای رشته دانشگاهی دیوارنگاری.....	۱۱۹
رویکردهای لازم برای رشته دیوارنگاری.....	۱۲۱
رهاوردهای آموزش دانشگاهی رشته دیوارنگاری.....	۱۲۵
فصل پنجم: اقتصاد دیوارنگاری.....	۱۲۹
رابطه اقتصاد و دیوارنگاری.....	۱۳۲
مطالعات پیرامون اقتصاد دیوارنگاری.....	۱۳۵
اقتصاد فرهنگ و هنر.....	۱۳۶
اقتصاد دیوارنگاری.....	۱۳۷
ویژگی‌های اقتصاد دیوارنگاری.....	۱۳۸
۱- کمک به توزیع عادلانه‌تر درآمد در عرصه هنر.....	۱۴۰
۲- کمک به رونق کسب و کار حرفه‌ها و مشاغل مرتبط.....	۱۴۱
۳- ایجاد شغل‌های تخصصی.....	۱۴۱
۴- کاهش هزینه‌های شهری در زمینه زیباسازی.....	۱۴۲
۵- کمک به رشد اقتصاد عمومی از طریق تبلیغات.....	۱۴۳
۶- کمک به تعالی اقتصاد عمومی از طریق آرایه الگوهای.....	۱۴۳
۷- کمک به صنعت گردشگری برای رشد اقتصاد ملی.....	۱۴۴
رابطه متقابل اقتصاد دیوارنگاری و اقتصاد فرهنگ و هنر.....	۱۴۶
تاثیرات اقتصاد دیوارنگاری از نگاه صاحب‌نظران.....	۱۴۸
تجزیه و تحلیل داده‌ها.....	۱۵۲
منابع و مراجع.....	۱۵۶

مقدمه

تولید هنری، بخش عظیمی از تلاش و تکاپوی بشر در راستای تعالی فکری و ادراکی به خود اختصاص داده است. محتوای آثار هنری از عواطف، مکنونات قلبی، باورها و نگرش هستی‌شناسانه انسان هنرمند سرچشمه می‌گیرد. تولید هنری امری مادی و به طور همزمان فرامادی است که رفتار ارتباطی انسان را در حوزه ادراکات حسی و شناختی او وضع می‌کند. هنرهای مختلف علاوه بر وابستگی‌شان به ساختار تولید و خلق اثر، وابستگی اجتناب‌ناپذیری نیز به سازوکار ارتباطی با مخاطب دارند و این مساله موجب می‌شود تا رشته‌های هنری در منظومه‌ای قرار گیرند که فاصله آن‌ها با عامل مخاطب به لحاظ نوع و کمیت متفاوت باشد.

هنرهای تجسمی از بدوی‌ترین و در عین حال تکامل‌یافته‌ترین هنرهای پدیدآمده توسط بشرند. این هنرها در همه سرزمین‌ها، تمدن‌ها، فرهنگ‌ها و دوره‌های تاریخی، توسط همه سطوح و لایه‌های جامعه بشری تجربه شده‌اند. در میان آثار تجسمی، دیوارنگاری به دلیل نحوه ارایه اثر و چگونگی مواجهه با مخاطب دارای ساختار ارتباطی ویژه‌ای است. دیوارنگاری از جمله

هنرهای تجسمی دیرین است که در روند تاریخی مستمری تولید و خلق شده است.

هنر دیوارنگاری ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست و تجلی‌گاه مهارت هنری، تجارب فنی و درک زیباشناختی انسان ایرانی در طول دوره‌های مختلف تاریخی است. اگر واژه دیوارنگاری را به طیف وسیعی از روش‌های ایجاد و خلق تصویر و نقش‌برجسته بر روی سطوح و جداره‌های مختلف اطلاق کنیم، این هنر به واسطه کارکردها، تاثیرات و ارزش‌های متعدد تاریخی، فرهنگی، هنری، ارتباطی و سیاسی‌اش یکی از عرصه‌های مهم و عمده هنر در ایران است. حضور موثر آثار دیوارنگاری در کنار معماری، و نیز گسترش این هنر به محیط‌های عمومی و باز در دهه‌های اخیر، آن را به یک هنر مهم و موثر اجتماعی تبدیل کرده است. به موازات گستردگی و قدمت هنر دیوارنگاری لازم است تا حلقه‌های شناختی جامعه مخاطب و هنرمندان نسبت به این رشته هنری تکمیل و پیوسته شود، اما امروزه مطالعات، پژوهش‌ها و آموزش‌های لازم در زمینه این هنر به هیچ روی متناسب با سهم، جایگاه و نقش این هنر در فضای پیرامونی آن نیست. شکل‌گیری فناوری‌های نوین و فرآیندهای علمی و دانشی بشر در زمینه مواد و مصالح، معماری و شهرسازی و روش‌های اجرایی، الزام‌نگر علمی و فرانگر را در برخورد با این هنر یادآوری می‌کند.

در شرایطی که آثار تاریخی برجای مانده از دیوارنگاره‌ها و نقش‌برجسته‌ها در ایران، مبین تجارب و توانمندی‌های جامعه ایرانی در طی قرن‌ها و هزاره‌ها بوده و خود اسناد مهمی از روایت‌های تاریخی محسوب می‌شوند، گسترش و تزاید چشمگیر این آثار در دوران معاصر نیز بیانگر قابلیت‌ها و

ظرفیت‌های چشمگیر این هنر در اثربخشی‌های اجتماعی است. دیوارنگاری امروزه به‌عنوان یک هنر معنادهنده به محیط و موثر بر جامعه محسوب می‌شود و استفاده از ظرفیت اجتماعی این هنر مستلزم شناخت ابعاد و اجزای این هنر و سازوکار ارتباطی آن است.

این ساختار ارتباطی در اثر به کارگیری در دیوارنگاری و تاثیربخشی قابل توجه آن، در تبلیغات محیطی و سایر هنرهای شهری نیز به کار گرفته شده است. شناخت و تعریف سازوکار ارتباطی آثار دیواری در مقایسه با نقاشی‌های، به‌ترو جامع‌تر میسر می‌شود. در مقایسه نحوه ارتباط این دو گونه نقاشی و بررسی جامعه مخاطبشان، رفتار ارتباطی آن‌ها قابل تشخیص و تعریف مستقل بوده و این تفاوت می‌تواند به‌معنای ظرفیت چشمگیر ارتباطی دیوارنگاری تلقی شود.

ساختار چندوجهی هنر دیوارنگاری باعث شده است تا علاوه بر بن‌گاه آن که هنر طراحی و نقاشی است، ارتباط و پیوستگی‌هایی نیز با حوزه‌هایی مانند معماری، طراحی شهری، ارتباطات اجتماعی، تبلیغات محیطی به‌وجود آید و علاوه بر این، عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز در شکل‌دهی و جهت‌بخشی به مضامین آثار دیوارنگاری مداخله داشته باشند. این امر باعث می‌شود تا مطالعات و پژوهش‌های مربوط به هنر دیوارنگاری از چهارچوب‌های رایج هنری فراتر رفته و علاوه بر زمینه‌های هنری آن، ابعاد مختلف اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی را در برگیرد. به مقتضای گستردگی و تعدد وجوه یک رشته هنری، عناصر دخیل و موثر بر آن نیز افزایش می‌یابند و مدیریت آن هنر مستلزم برخورداری از دانش و آگاهی‌های لازم در فضاهای بینابخشی و بینارشته‌ای آن هنر و عرصه‌های

دیگر است.

در کتاب پیش‌رو که خود مقدمه‌ای بر بررسی‌های جامع پیرامون دیوارنگاری ایران و ابعاد و جنبه‌های مختلف و متنوع آن محسوب می‌شود، علاوه بر معرفی شمای کلی این هنر در ایران، حقوق مالکیت معنوی، آموزش، اصول کیفی و ابعاد و کارکردهای اقتصادی آن نیز معرفی شده است. روشن است که حجم آثار پژوهشی و نظری تولید شده در زمینه هنر دیوارنگای در ایران به هیچ روی متناسب با میزان استفاده از این هنر در جوامع شهری ما نیست و با توجه به نقش فرهنگی این آثار و هزینه‌های تخصیص یافته برای سفارش و تولید آن‌ها، این مساله ضرورت شکل‌گیری رویکرد علمی به این هنر را بر ما روشن می‌سازد.

www.ketaboo.ir